

FLUID

Aleš Lombergar, mojster jedkanja stekla

Pravljica o črepinjah in mojstru

Pozdravljen, Aleš,

presenetilo in razveselilo me je tvoje povabilo na ogled ljubljanskega secesijskega bisera, kot praviš Palači Urbanc iz leta 1903 na Tromostovju, kjer je danes Galerija Emporium, modno nakupovalno središče za dame in gospode, ki (lahko) nekaj dajo nase. Iz svojih študentskih dni se še spomnim tamkajšnjega ne prav uglednega Centromerkurja, kamor izbirčnice pač nismo zahajale, mi je pa bila stavba kljub zanemarjenosti že tedaj všeč.

Najbrž te je prijetno presenetilo, ko so se novi lastniki pred nekaj leti lotili načrtov za celovito obnovo, da bi te izjemni stavbi, katere oblikovanje spominja na belgijske vzore art nouveauja, vrnil nekdanji blišč. Za najnovejšo pridobitve, okna iz jedkanih stekel, mojstro-

vine iz tvojega studia, zagotavljaš, da česa lepšega na svojih popotovanjih po velikih in majhnih mestih Evrope še nisi videl. Verjamem ti tudi, ko praviš, da bi bil pokojni gospod Urbanc, če bi lahko za trenutek pokukal v današnji čas, zagotovo zelo ponosen na svoje naslednike. Najbrž je res malo dedičev, kaj šele med denacionalizacijskimi upravičenci, ki bi imeli občutek, voljo, pa seveda tudi denar, da vrnejo podedovanemu premoženju staro slavo.

Saj zveni kot kakšna pravljica – skupaj z zgodnico o črepinjah, ki so v tvojem ateljeju nedotaknjene čakale dolgih 22 let. Kako je že bilo, ko si prvega dne novega leta 1989 med sprehodom po prazni in od silvestrovanja še umazani Ljubljani do svojega Studia za jedkanje stekla v Wolfovi ves zgrožen opazil, da se je na silvestrsko noč nekdo znesel

nad izložbo takratnega Centromerkurja?

22 let čakanja in devet – namesto predvidenih šestih – mesecev zah-tevnega dela je bilo potrebnih, da so bila nova stekla (replika starih?) na svojem mestu. Da so novi lastniki za ta podvig izbrali tebe in tvoj atelje, je menda logično, saj si eden redkih poznavalcev te starodavne tehnologije v Evropi in edini pri nas. Brez konkurence torej, čisto drugače, kot če bi se držal svoje arhitekture, kjer je gneča menda že kar prevelika.

Najbrž je to pretehtalo pri tvoji davni izbiri, da se začneš učiti tako rekoč pozabljenega mojstrstva, in to iz starih knjig, saj je izumrlo skupaj s secesijskim slogom krašnja. Priznam, kemija ni bila nikoli med mojimi najljubšimi predmeti (začuda menda tudi med tvojimi

ne), a kolikor vem, gre pri tem delu za kemični postopek, ki zna biti, če nisi natančen in previden, pošteno nevaren. Prav nič gosposko delo, bi rekla, čeprav je bil rezultat od nekdanj povezan z gospodo, saj so bile okrašene šipe zaščitni znak meščanstva, ločevale so bogate meščane od ljudi z ulice in prav vanje so tudi najprej leteli kamni nezadovoljne množice.

No, časi so danes taki, da nekateri napovedujejo nove kamne, nove revolucije, le okrašenih šip skorajda ni več. Sploh najdeš zanje dovolj zainteresiranih naročnikov? Več na tujem in manj doma? V glavnem med zasebniki ali je vmes tudi kaj javnih naročil? Je res, da poznaš kar 17 ali celo več postopkov jedkanja? Je ta zahtevnost tudi pošteno plačana? Kako bi sploh sam poimenoval to, kar počneš – mojstrstvo, umetna obrt

ali kar umetnost? Med pletenje košar in izdelovanje pirhov, kot si se hudoval nekoč, gotovo ne sodi. Kakšen je tvoj status in kakšen odnos države do ustvarjalcev tvojega kova?

Vem, da tvoje delo krasi Slovensko filharmonijo in ljubljansko stolnico, pa tudi v tvojem (manj gosposkem) rodnem Mariboru se najde kaj tvojega. Saj res, kaj pa Maribor, kjer si bil ob izteku sedemdesetih eden prepoznavnejših dijakov Prve gimnazije in si povsod pustil kak svoj pečat – tvojega brata Janeza, TV-šefa, v njem kar pogosto vidvam, tebe pa ne. Te vanj tudi kot v evropsko prestolnico kulture prav nič ne vleče ali pa se preprosto ne srečava?

Uspešno in varno ustvarjanje ti želim,

Darka Zvonar Predan

In smel sem izbrati barve ...

Draga Darka,

ko sem imel pred desetimi leti v Mariboru pregledno razstavo svojih jedkanih stekel, sem se počutil kot v pravljici Mizica, pogrni se. Po koncu sončnega otroštva v rjastih časih sedemdesetih let sem namreč šel po svetu, da bi se česa izučil, in dvajset let kasneje, na prelomu tisočletja, sem prišel domov, v Maribor, pokazat, kaj znam. Na otvoritev so prišli vsi tisti, ki sem si jih zelo želel srečati, pa nas že dve desetletji pot ni več pripeljala skupaj. Od vseh sem se najbolj razveselil, ne boš verjela, ravnatelj gimnazije, danes že pokojnega gospoda Jurija Lučovnika, ki je prišel, oprt na ženo, ker noge niso bile več zanesljive, med prvimi.

Pojasniti ti moram, da je bil eden redkih v mojem življenju, ki me je učil letenja, in da je bil natančno to, po čemer nosi družinsko ime, Luč. Če ti povem le en drobec iz takratnih gimnazijskih časov, da smo namreč smeli svoj razred sami pobarvati v zlahatne žive barve, se boš čudila, saj je takšen izraz osebne svobode še danes povsem nepredstavljiv. In ne le svoj razred, med počitnicami smo smeli v izjemno lepe in polne barve pobarvati tudi hodnike. Ker sem barve smel izbrati jaz, se še natančno spominjam, da so bile stene listno svetlozelene, polstebri, kot kakšna rebra nanizani vzdolž hodnikov, pa cvetno vijoličasti. Temu pomladnemu vzdušju smo dodali še tri kinostole v vsako okensko nišo in med njih opečnato rdeče prebarvane stoječe betonske cevi, v katere smo posadili rože. Mogočna stavba Višje realke ali Prve gimnazije, kot smo ji takrat rekli, je v tistem poletju vzcvetela kot še nikoli dotlej. Lahko bi ti naštel še tisoč tako lepih, a nenavadnih zgodb iz tistih časov.

Gospod ravnatelj mi je predstavil svojo soprogo in me vprašal: "Aleš, kajne da si začel jedkati steklo že v času, ko si bil še na gimnaziji? Veš, žena mi ne verjame." In odgovoril sem jima, da sem res začel jedkati steklo že takrat. Priznam, da mi je šlo kar malo na jok. Ker sem se zlagal, da bi mu ugodil, me je to kasneje preganjalo. A danes, ko

je od takrat spet mimo desetletje, sem spoznal, da nisem lagal. On je bil namreč tisti, ki je odprl okna in nam dovolil, da smo poleteli v nebo. In ker moje jedkanje stekla ni nič drugega kot letanje po zraku, tisto letanje, ki ga opisuje Bach v Livingstonu Galebu, sem res že takrat začel.

Omenil sem povezavo polnih, živih barv in osebne svobode, kar se ti morda zdi na prvi pogled nepovezano. O tem sem zelo veliko razmišljal in bral ter se prepričal, da ta povezava ni zmotna. Dokaz pa je tudi posebej v Rudolhu Mogetu, pustem in strogem nasledniku ravnatelja, ki je prinesel na gimnazijo zimo, ji vrnil belo barvo in zaprl okna. To je kasneje storil tudi s Pandurjevimi gledališčem in predvsem zato ga imajo v vrhu EPK. Da bdi nad zaprtimi okni in skrbi, da bo vsepovsod bela tema. Bela tema? Ja, to prisposodbo moraš razumeti kot zasneženo zimsko pokrajino, vso belo, a zelo hladno, s kratko in šibko dnevno svetlobo. Naokoli tekajo pustne šeme, ena je našemljena v Turka, druga se ne prestando preoblači, zdaj v dimnikarčka, zdaj v berača, kot nekdo, ki je prvič zašel v gledališko garderobo, kjer je tisoče kostumov, in se ne more nagledati svojega lica v zrcalu. Nekje od daleč se slišijo zvonci kurenta in zanj vem, da je tisti, ki bo zimo pregnal in bo spet prišla pomlad, s svojimi listno svetlozelenimi barvami in pisanimi cvetovi.

In dejstvo, da imajo ljudje večini belo pobarvana stanovanja, je le dokaz, da so že pozabili, kako čudovit in radosten občutek je, ko toplo sonce premaga zimo in skopni beli sneg in so okrog nas pisane barve, polne življenja in veselja. Pozabili so, saj zima že zelo dolgo traja. Ždijo zaprti v svojih kletkah na toplem in skozi zaprta okna opazujejo šeme, ki tekajo sem ter tja. Kurentovih zvoncev ne slišijo. Da bi jih, morajo odpreti okna. Si bodo upali?

Morda sem tako pravljčarsko razporežen, ker sem otrokom pred spanjem prebral bajko z Gorjanecv, preden sem sedel k pisanju tega

(xxxx)

Zorni kot tistih, ki živijo daleč od rodnega Maribora, je zelo dragocen in njihov pogled na Slovenijo je drugačen, pomešan s hrepenenjem in iskreno ljubeznijo

pisma. Nemara bi bilo bolje, če bi jim kakšno zapel?

Ko je bil sosednji Gradec evropska prestolnica kulture, so povabili slavno ameriško fotografino Inge Morath, da je obiskala deželo svojega otroštva in naredila posnetke, med njimi tudi Maribora, ki izžarevajo globoko ljubezen, predanost in spoštovanje. Med razstavljenimi fotografijami so ob njenih vesele tudi fotografije našega vrhunskega Stojana Kerblerja, ki jo je spremljal na tem njenem zadnjem popotovanju. Katalog te razstave, ki je izšel v nemščini, slovenščini in angleščini, pogosto prelistam in občudujem. Bojim se, da za EPK-jem v Mariboru ne bo ostalo nič podobnega.

Ko se je pred leti razvedelo, da je bila kandidatura mojega Maribora za evropsko prestolnico kulture uspešna, smo se vzradostili in najprej sem pomislil, da bi morali povabiti vse Mariborčane, ki jih je pot popeljala po svetu, naj napišejo svoje predloge in zamisli. Zorni kot tistih, ki živijo daleč od rodnega Maribora, je namreč zelo dragocen in njihov pogled na Slovenijo je drugačen, pomešan s hrepenenjem in iskreno ljubeznijo. Pa se je

obrnilo drugače, prelepo nalogo so zgrabile pohlepne roke lokalnih precejencev in poskrbele, da so ostala okna zaprta in vse pod nadzorom. EPK je bil izjemna priložnost, da bi z vzpodbujanjem sodelovanja med avstrijsko in našo Štajersko zdobili predsodke, ki jih imajo o nas onstran meje. Če bi želeli pokazati svojo veličino, bi morali povabiti sosede k sodelovanju in z veseljem sprejeti njihov nasvet, saj so imeli vendar bogate izkušnje s tega področja.

Naj zaključim z vprašanjem za milijon dolarjev ... Katera država na svetu ima Nobelovega nagrajenca, vendar o njem v učbenikih ne sme pisati niti besedice? In ker je vse tiho, postavim še dve podvprašnji. Kateri Slovenec je dobil Nobelovo nagrado za kemijo leta 1923 in je bil rojen na Gosposki 19 v Ljubljani, kjer ima tudi spomenik? Katera mreža je tako sovražna do nas Slovencev, a hkrati v Sloveniji še vedno močna, da nam prepoveduje, da bi se s svojim nobelovcem ponosno postavili? Naj vam pomagam pri zadnjem vprašanju. Sebe v zadnjem času imenujejo "mainstream".

Lep pozdrav iz BELE Ljubljane,

Aleš